

UN FILM DE MARE ORIGINALITATE: ORIZONT

Regizorul Marian Crișan, membru de drept al Noului Cinema Românesc (datorită filmelor sale foarte personale, *Morgen* și *Rocker*), a avut o idee ingenioasă, aceea de a realiza un thriller contemporan pornind de la o proză clasică. Și nu de la una oarecare, ci chiar de la nuvela *Moara cu noroc*, de Ioan Slavici, după care, cu 60 de ani în urmă, regizorul Victor Iliu făcea un film de asemenea clasic, *Moara cu noroc*, cu premiera în ianuarie 1957. Deși pornește de la proza lui Ioan Slavici, filmul lui Marian Crișan, denumit *Orizont* (după numele cabanei care reprezintă locul principal al acțiunii), cu premiera românească în 12 februarie 2016, este, în mod poate paradoxal, un film de mare originalitate. În primul rând, pentru că scenaristul-regizor Marian Crișan, păstrând, în linii mari, semnul personajelor de ieri și datele principale ale intrigii, mută acțiunea originală în imediata noastră apropiere. Să ne reamintim puțin lumea de altădată din hanul de la răscruce în care se desfășura nuvela lui Ioan Slavici și filmul lui Victor Iliu: cârciumarul era Ghiță (Constantin Codrescu), iar frumoasa lui femeie era hangița Ana (Ioana Bulcă), întruparea „răului” era Lică Sămădăul, porcarul grofilor (Geo Barton), jandarmul era Pinte (Colea Răutu), în lumea hanului mai apăreau Bătrâna (Marietta Rares), oamenii lui Lică, certăreți, bețivi, grosolani, care beau și mâncau fără să plătească, printre care Buză Ruptă (Benedict Dabija), Săilă Boarul (Atanasiu Atlas), mai apăreau la han Răuț (Gheorghe Ghițulescu); Doamna în doliu (Valeria Gagialov), Comisarul (Filip Ronea), Martzi (Sandu Sticlaru), Lae (Aurel Cioranu)... Victor Iliu avea alături, la ora aceea, artiști de renume precum operatorul Ovidiu Gologan (ale cărui lumini și umbre de-a dreptul geniale dobândeau funcții dramaturgice în conflict), regizorul secund Liviu Ciulei, scenariștii Al. Struțeanu și Titus Popovici (care au citit cu smerenie textul lui Slavici), scenograful Filip Dumitriu și Nicolae Teodoru, autoarea costumelor Florina Tomescu, compozitorul Paul Constantinescu.

Personajele originare își păstrează, cum spuneam, semnul și în filmul de astăzi, chiar dacă ele își modifică identitatea: cârciumarul devine Lucian (András Hatházi), femeia sa este Andra (Rodica Lazăr), sămădăul de odinioară este astăzi Zoli (Bogdan Zsolt), revine în film și Pinte (Valeriu Andreuță), apare Adi (Emilian Oprea), apare și un senator (Mihai Dorobanțu), avem de a face și cu un polițist (Radu Ciobănașu), revine Femeia în negru (Elena Ivanca), Bătrâna de ieri este astăzi Victoria (Maria Seleş), mai joacă în film Vlad Corb (copilul), Ciprian Necula (un chelner), Emilia Gyorgyjakab (o chelneriță), Silviu Davidescu ș.a. Ca și Victor Iliu odinioară, Marian Crișan, astăzi, are alături artiști de seamă: înainte de toate pe scenaristul Marian Crișan (al cărui scenariu este, în primul rând, un omagiu adus prozatorului original și scenariștilor din filmul de altădată), apoi pe directorul de imagine Oleg Mutu (unul dintre cei mai înzestrați operatori ai noilor generații), pe scenograful Simona Pădurețu și Andrei Dorobanțu, pe autoarea costumelor Alexandra Alma Alexandra, pe sunetistul Mihai Bogos... Scenaristul și regizorul Marian Crișan, pornind încă o dată de la nuvela clasică a prozatorului Ioan Slavici, nu a recurs la o simplă adaptare a conflictului de ieri la realități contemporane: conflictul filmului de astăzi este generat și susținut de realități strict

contemporane. Zoli, sămădăul de altă dată, face parte din mafia tăietorilor ilegali de lemne din pădurile țării, ba chiar este un lider al acestei mafii atât de nocive pentru societatea contemporană românească, și, din această postură, el se consideră un fel de „stăpân” al locurilor (ca Lică Sămădăul, din alte motive, altădată). Putem considera, așadar, pe bună dreptate, că Marian Crișan, prin scenariul și filmul său, vorbește despre oameni, destine și realități ale României de azi, drama lui Slavici dezvăluindu-și astfel implicațiile socialistorice-etice, filosofice, psihologice și – de ce nu? – estetice ale unui alt timp istoric, ale prezentului imediat.

Banii, în general, și inclusiv bancnota ruptă își au rolul lor și în conflictul contemporan, dar scânteia tragică nu mai este, neapărat, patima îmbogățirii absolute ca în drama lui Slavici (unde conflictul se raporta la un cu totul alt context social-istoric), accentul este pus, astăzi, pe implicațiile morale ale înfruntării dintre cârciumarul Lucian și stihiiile declanșate de comportamentul autoritar, necinstit și pervers al lui Zoli. Poate de aceea, scenaristul și regizorul a simțit nevoia să-și salveze, în final, principalii eroi, pe Lucian și Andra (care, sub formă de Ghiță și Anca, piereau în filmul lui Victor Iliu, odată cu sămădăul criminal), renăscându-i, practic, în noaptea de Înviere, „topindu-i”, parcă, în mulțimea din sat, aflată sub vraja lui „Christos a înviat din morți”... Inteligent și profund gândit, scenariul i-a permis regizorului, putem spune de pe acum asta, deși suntem abia în primele luni ale lui 2016, unul dintre cele mai valoroase filme ale anului cinematografic românesc. Regizorul Marian Crișan a alcătuit o distribuție performantă, dar cu chipuri, în majoritate, insolite. Noutatea cinematografică de excepție este prezența unui valoros actor de teatru transilvan, András Hatházi în rolul cârciumarului Lucian, interpretul creând un personaj puternic individualizat pe care l-am putea denumi, dacă ar fi să-i dăm o definiție, drept „omul cumsecade în carne și oase”. Partenera sa de viață, Andra, este Rodica Lazăr, care izbuteste, după două roluri esențiale în 2015, acela al Emei din Live, de Vlad Păunescu, și acela al mamei din filmul tragic al lui Doru Nițescu, Carmen, un al treilea rol emblematic. Foarte bun, nuanțat și sigur pe el (dar deloc ostentativ sau caricatural) este și celălalt valoros actor de teatru transilvan, Bogdan Zsolt în rolul lui Zoli, un pilon solid al conflictului cinematografic. O mențiune suplimentară merită neîndoios imaginea operatorului Oleg Mutu, care susține aplicat, atât în secvențele de interior cât și în exterioarele din preajma hanului de la răscruce, crescendo-ul tensionat al intrigii cinematografice, excelând în secvențele finale ale nopții de Înviere.

CĂLIN CĂLIMAN

Critic și istoric de film